

Beteljesülés

Egy kőnek a súlya

Ilyen is ritkán fordul elő, hogy egy riportalanyunkat kétszer felkeresünk, méghozzá egyazon történet ügyében.

Vannak ugyanis történetek, amelyeket egyszer is sok elmondani, vélük egyesek, mert csakis baj lehet belőlük, mások meg azt mond-

**SZAKÁCS ESZTER
VÉGRE SZABAD EMBERNEK ÉRZI MAGÁT**

ják, köszönik, hogy végre valaki veszi a bátorságot és szembenéz a múlttal, fölemeli a szavát az igazságtalanul meghurcolt emberek nevében.

„Igazságtalanul...” – milyen értelmetlen kifejezés ez a történelmi eseményeket, a háború véres forgatagát szemlélve, azt hiszi talán valaki, hogy a másik fél nem szenvedte el a magáét? – vetik ellen sokan. Ez igaz, mindenki cipeli a maga keresztjét. A történeteket azonban meg kell ismerni. Mindenkiét.

– Arról van szó, hogy a falunkba először bejöttek a magyarok, aztán az oroszok, aztán a partizánok –, idézi fel a történelmi múltat **Szakács Eszter**, és a partizánok olyan brutálisak voltak, hogy neki ötéves kislányként is az emlékezetébe égett minden, ami megtörtént. Sok minden a helyére került az elmúlt évtizedek alatt, de azt nem látni, hogy a győztesek kegyetlenkésői miatt valaki megbánást tanúsított volna, bárki is elnézést kért volna a pórnéptől, hogy enyhítse a szívükben égő fájdalmat.

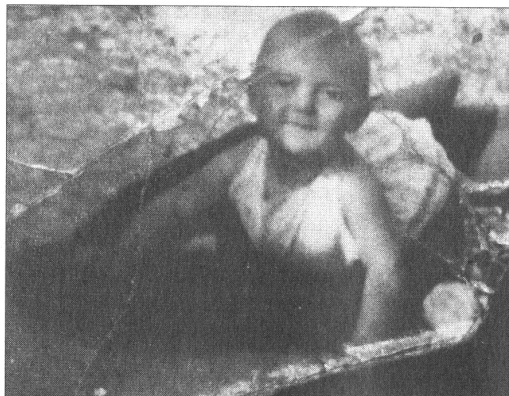
– A parlamentben kellene kimonodani, hogy nem vagyunk bűnösök, ez

sokat segítene – magyarázza a ma 71 éves Eszter, hogy mit tartana igazságosnak. Fölvette a kapcsolatot Teleki Júliával, akit nagyon becsül: a megtört, de mindenre elszántnak látott asszony tesz róla, hogy az eddig névtelen tömegsírokat emlékkő jelölje, akkor is, ha vandál kezek rendre kidöntik azokat. Teleki Júlia felsőbb szintre emelte az ügyet, harcol a jogért és az elkobzott vagyont visszaszámaztatásáért, Eszter néninek meg saját elmondása szerint arra van készítenése, hogy arról próbáljon beszélni, ami a lélekben rejtezik.

Azért fordult újra a Családi Körhöz, hogy elmondja, pont került a története végére. Mindig arra kérte a Jóistent, csak egyszer vezesse haza, még egyszer láthassa a szülőfaluját, amit az ő idejében még Gyöngyszigetnek hívtak, ma Mošorinnak. A lágerből szabadultak ugyan írásban kapták, hogy ahonnan származnak, oda soha többet nem térhetnek vissza, de nálunk a „soha többet” is előbb-utóbb elévül.

– Hazajött az unokaöcsém Ausztriából, azt mondta, édes nénám, készülj, mert megyünk Temerinbe! Ott csatlakozik hozzánk a húgunk, és együtt megyünk tovább Mozsorba, ahova eljutni annyi éve hiába vágyakoztál.

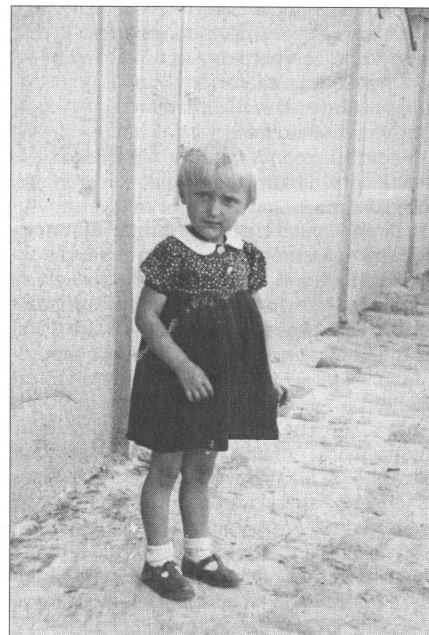
Temerint elhagyva még bő negyven kilométert utaztunk olyan kanyargós utakon, hogy az jutott eszembe, már arra sem emlékszem, milyen hegy veszi körül a szülőfalumat, aztán megérkeztünk. Egyedül próbáltam megtalálni a gyerekkorom helyszíneit, a Szépliget sornak azonban csak a helyét találtam. Bodzák, akácok nőttek az eltörölt házak helyén, a faluban pedig olyan emberekkel találkoztam, akik fuszkelet nyáron is hordanak, és semmi közük ahhoz a világhoz, amelyben amíg hagyták, én boldogan, megértésben élttem a családommal.

**MEGFAKULT KÉP A NÉHAI KISHÚGRÓL,
AKI LÁGERBEN VÉGEZTE AZ ÉLETÉT**

Az, hogy miként tört össze a családi idill, elolvasható a Családi Kör 2008. március 27-i számában, lapozza fel Eszter „az ő oldalát”, ami miatt sokan azért hívták fel, hogy megköszönjék neki a bátor kiállást, mások meg azért, hogy számon kérjék rajta, mivégre hánytorgatja fel a fájdalmas múltat? – Arra is figyelmeztettek, hogy esténként nem ártana jól bezárnom az ajtókat, de én nem félek –, tekint ránk Eszter néni inkább szelíden, mint dacosan. A szívünket nem gyűlölködéssre, hanem megbocsátásra kell használnunk, én már csak ebben hiszek, mondja.

– Már itt laktunk Bajmokon, én az udvaron játszottam, amikor a ház előtt megállt egy számár vontatta kordé. Egy férfi szállt le róla, és azt kérdezte tőlem, itt lakik-e Török Lajos? Mondjam meg neki, hogy a Žarko kere-

EMLÉKKÉP A BOLDOG GYERMEKKORBÓL

si. Szóltam édesapámnak, aki kijött a ház elé, és csak nézték egymást azzal az emberrel, aki azon az éjszakán kiharancsolt bennünket a házunkból. Akkor kerültünk a lágerbe, ahonnan a kishúgom soha nem jött vissza. Nézték, aztán megölelték egymást, a szamaras kordén érkezett ember pedig elkezdett sírni. Mindketten sírtak. „Lajoše, da li znaš da je bio rat, da li shvataš da je bilo ili ti, ili ja?” Apám bólogatott, hogy valóban, a háború az ilyen. Vagy te, vagy én. Žarko attól kezdve sokszor eljött hozzánk. Ilyenkor apámmal beszélgettek, és sok pálinkát megittak.

Én Mozsorba érve azért sírtam, mert a saját szememmel győződtem meg róla, hogy mindenestül eltűnt a gyerekkorom világa. Túl hirtelen, túl fájdalmas volt a szakítás velem. Soha többé nem vágyok oda vissza, nem hoztam el szép emléket, csak ezt a követ. Az utcán találtam, szerintem olyan, mintha szívet formálna. Amikor néha kézbe fogom, olyan nehéznek érzem, hogy tudom, eddig ez a kő nyomta a szívem. Mondtam a gyerekeimnek, hogy ha meghalok, akkor ezt a követ tegyék mellém a sírba. Ennyit akartam még elmondani. Megtörtént számomra a beteljesülés.

**BAJMOKON LETELEPÜLVE A CSALÁD EGY MUNKÁS,
ÚJ ÉLET REMÉNYÉBEN TEKINT A JÖVŐBE**

***

– Mielőtt két és fél évvel ezelőtt eltemettem a férjemet, szépen búcsúztunk el egymástól, még azt is megbeszéltük, hogy melyik két nőtát húzassuk el a temetésen. Az egyiket ő küldi nekem, a másikat én neki. Úgy búcsúztunk el egymástól, ahogy éltünk, szeretetben, békében. A szívem azonban háborgott, úgy éreztem, végre el kell mondanom mindazt, amit magamban hordozok. Ekkor mondtam el életemben először a történetem, ami megjelent a Családi Körben. Azóta szabad ember vagyok.

Eszti néni most is elmeséli, hogyan kellett az édesapjának végignéznie, amint a falubelijeit agyonverik. Mondta, hogy a Misa bátyának még az arany fogait is mind kiverték, mielőtt megölték. Az apjának kellett naponta parasztkocsival elszállítania a hullákat a dögtemetőbe, igen, a dögtemetőbe, és azt mondták neki a partizánok, hogy énekeljen, vagy őt is kivégzik. Török Lajos azt mondta, nem énekelhet, mert a szíve szakadna meg. Azért mégis megkegyelmezték neki. Nem kegyelmezték meg sok másik férfinak, a nőket éjszakánként megerősztolták. Az ötéves kislány látta, hogy az ágyban fekvő, beteg szomszéd néni ágyneműje is csurom vér.

– Édesanyámat is lefogták, hogy megerősztolják, de ő is, mi is a kishúgommal úgy jajveszékeltünk, hogy az egyik partizán azt mondta, majd máskor visszajönnek, nem bírja már hallgatni az állandó sívalkodást. Attól kezdve szárkúpokban töltöttük az éjszakákat. Amikor a lágerbe tereltek, bennünket, gyerekeket elválasztottak a szüleinktől. Itt is kocsira hajigálták azokat, akik elhullottak. Amikor a szomszéd kislányt, Blankát is felhajították a hullarakás tetejére, és láttam a gyönyörű, hosszú szőke haját leomlani, akkor sokáig sikoltoztam. Nagyon szerettem a Blankát.

Az én gyöngyszemem, a kishúgom sem bírta sokáig elviselni a nélkülözéseket, és meghalt néhány nappal azelőtt, hogy felszabadítottak bennünket. Margitkát a szüleim temették el, ők döntötték el azt is, hogy Bajmokon folytatjuk az életünket, mert édesanyám onnan ment férjhez Mozsorra. És tényleg befogadtak bennünket a rokonok, összeadtak, amit tudtak, hogy amennyire lehetséges, megkönnyítsék a sorsunkat. Ez történt 1945-ben. Nemsokára született újabb húgom, majd egy kisöcsém. A szüleim dolgoztak, igyekeztek mindent újra

kezdeni. A múlttól beszélni a családukbán soha nem volt szabad.

– Csak annyit áruljanak el, édes szüleim, miért bántottak bennünket? Azért-e, mert németek voltunk? – kérdezgettem néha, de mindig azt mondták, hallgassak, erről nem kell beszélni.

Egyébként, gondolkodik el Eszter néni, én azóta sem tudom, hogy mi vagyok. Édesanyám anyai ágról német származású, apai részről meg magyar. Apám apja szerb volt, az anyja cseh.

Errefelé nagyon sokan csak akkor tudják meg, hogy mifélek, amikor rendeletekkel szembesítik őket az igazsággal. Rosszabb esetben puskával. Akik túlélik a szembesítést, azok megtanulják egy életre, hogy vannak dolgok, amiket nem helyes feszegetni. Ilyen a háború, és kész.

A bátrabbak, konokabbak persze nem így gondolják.

Eszter néni saját maga által szerzett mottóját olvassa: „Tanuld meg önmagad megismerni, ki is vagy önmagadnak.” Azt mondja, ez az egyik legnagyobb ajándék, amit kapott az életből, hogy esténként leül az írógép elé, és képes lejegyezni az érzéseit úgy, ahogy a szíve diktálja.

Nem sokat törődik ilyenkor a szakmai formáságokkal. Nem ért hozzá, nem sok iskolát járt ki; akkora hit lakozik azonban benne, hogy a gyakori rádiós felolvasások előtt vagy ünnepek alkalmával olvassa vissza először mindazt, amit lejegyzett, és gyakran ő lepődik meg a legjobban azon, hogy mi van a papírra írva. Előfordul, hogy együtt sír a közönségével.

Sokat gondolkodik a szeretet mibenlétén a ráérő óráiban.

– Csak szeretettel érdemes a szívünket kitölteni, a szeretetnek azonban igaznak kell lennie. Ezért fontos ismernünk a múltat, azt, hogy kik vagyunk. Amit adni akarunk, nem mindenki akarja elfogadni, de ez nem baj. Akkor is nekünk kell megpróbálnunk adni, és nem folyton arra várni, hogy a másik adjon.

Nagyon sok mindenről tudna beszélni Szakács Eszter. Látja ő, hogy a mai világban a fiataloknak a legnehezebb, azt sem tudják, hol a fejük, nem érnek rá foglalkozni sem magukkal, sem mással.

– Én ezért nem haragszom, inkább próbálom megérteni őket. Nem nagyon megy, az idősöknek ez a mai világ olyan, mintha egy másik planétára kerülnénk volna, semmit sem értünk belőle. Ilyenkor írom le versben azt, amit érzek: „Szeresd az édesanyát” – kezdi olvasni az egyik versét szép, tiszta hangján.

Aztán még énekel is a kedvüknéért Eszter néni, szerelmes balladát, amit a dédnagymamától tanult. Ma is betéve tudja mind a 14 strófát. Hetvenen túl talán nem illik ilyeneket énekelni, mondja mosolyogva, de most kikívánczolt belőlem. Köszönöm, hogy meghallgattak.